

**ARTIKEL MET BETREKKING TOT
NETWERKDAG SLOA VEILIGHEID
EN HERSTELRECHT**

6 oktober te Amersfoort

Op SAFE naar een veiliger schoolklimaat

“Incidenten zijn meestal het einde van een verhaal. Vaak ontbreekt op scholen de veilige cultuur waarin je problemen van te voren meldt en bespreekt. Dan kun je niets meer oplossen.” Aan het woord is Ben Rovers, lector Jeugd en Veiligheid aan Avans Hogeschool in Den Bosch, tijdens de werkconferentie van het project ‘Integrale veiligheid’. Veiligheid op school heeft alles te maken met een prettig schoolklimaat. Dat scholen goed in staat zijn hun eigen schoolklimaat te onderzoeken en te bevorderen, bewijzen de vijf scholen in het project Integrale Veiligheid. In dit artikel vertellen ze over de do’s en don’ts en wat het project hen oplevert.

Project integrale veiligheid

In het project Integrale Veiligheid staat een integrale aanpak voorop. Vijf scholen en KPC Groep werken aan een structurele verbetering van hun schoolklimaat. Ze willen af van een ad hoc aanpak. In de woorden van het Junior Piter Jelles, één van de deelnemende scholen: “We waren de hele dag bezig om brandjes te blussen. Daar hadden we genoeg van. Er moest echt iets veranderen zodat we onze energie in het onderwijs konden steken.” Scholen hebben vaak al een veiligheidsprotocol maar het gaat niet om papier. Het gaat juist om de houding van de docenten. Die moeten zorgen voor een veilig schoolklimaat en daar wordt - in tegenstelling tot de aanschaf van spullen als beveiligingscamera’s - weinig aandacht aan besteed. Wil je de leerlingen een veiliger schoolklimaat bieden, dan komt het op de schoolcultuur en de visie aan.

Deelnemende scholen
Aloysius Stichting
College De Opmaat, Bussum
Maritieme Academie, Harlingen
Junior Piter Jelles, Leeuwarden
Prakticon, Doetinchem

Waarom werken aan veiligheid?

Voor de vijf scholen waren er heel verschillende redenen om in het project te stappen. College De Opmaat uit Bussum had bijvoorbeeld net een ingrijpende fusie achter de rug. Ilonka Vos: “We merkten dat leerlingen en docenten elkaar minder goed wisten te vinden. Als leerlingen te maken kregen met hen onbekende invallende leraren, dan gaf dat veel onrust en gedoe. We grepen deze kans aan om het wij gevoel te verbeteren.” Het team van het Junior Piter Jelles in Leeuwarden was toe aan meer rust in het gebouw. Docenten hadden allemaal een verschillende aanpak voor conflicten. De invoering van herstelrecht, één van de onderdelen van de SAFE aanpak die de scholen hanteren, zorgde voor duidelijk minder incidenten. De relatie tussen docenten en leerlingen maar ook tussen groepen onderling verbeterde sterk.

Pijlers van SAFE

Schoolcultuur
Aantrekkelijk onderwijs
Fysieke omgeving
Externe samenwerking

SAFE

In het project Integrale Veiligheid testen de scholen het SAFE concept uit. SAFE staat voor de vier pijlers die scholen helpen een integraal veiligheidsbeleid in praktijk te brengen: **Schoolklimaat**, **Aantrekkelijk onderwijs**, **Fysieke omgeving** en **Externe samenwerking**. Dit zijn de elementen die kwamen bovendrijven uit literatuuronderzoek en wetenschappelijk onderzoek naar de Amerikaanse onderwijspraktijk. Een nulmeting door KPC Groep aan het begin van het driejarige project Integrale Veiligheid bracht per school in beeld hoe de vlag er op dit terrein bij hing. Ine Spee (KPC Groep): “Veiligheid is niet te koop. Het

zit niet in de eerste plaats in fysieke maatregelen. Een veiliger schoolklimaat creëer je door te werken aan de vier fundamentele pijlers die we in de nulmeting hebben onderzocht. Tot nu toe bleek uit ons onderzoek dat scholen heel goed zelf kunnen onderzoeken waar ze hoog scoren en waar verbetering mogelijk is. Met dit onderzoek bekijken we of het SAFE concept in de praktijk werkt en daadwerkelijk leidt tot een veiligere school. We hebben een tussentijdse evaluatie van de stand van zaken en aan het eind herhalen we de meting nog een keer onder de verschillende groepen die bij scholen betrokken zijn. Zo komen we er achter wat werkt en die ervaring geven we graag aan andere scholen door.”

Wat hebben de scholen gedaan?

Op basis van de uitkomsten van de nulmeting brengen de scholen nu ruim een jaar allerlei verbeteringen in praktijk. Omdat iedere school anders is, bestaat er een grote variatie in de aanpak. Op de Maritieme Academie in Leeuwarden moeten leerlingen in een kleine ruimte met elkaar leren omgaan. Ze zitten 24 uur per dag op elkaars lip, net als aan boord van een schip. Met de introductie van herstelrecht krijgen de leerlingen door hoe je conflicten beter oplost. Die aanpak zorgde volgens Pieter Ros voor een cultuuromslag. "Onze school is een echte mannenmaatschappij. Het is een afspiegeling van de hiërarchische cultuur uit de scheepvaart. Herstelrecht bracht andere omgangsvormen de school binnen. Als je je bezeerde, stonden er zo 20 leerlingen om je heen die je uitlachten en voor sukkel uitmaakten. Nu merk je langzamerhand dat leerlingen vanuit het belang en het gevoel van anderen beginnen te denken."

Wat is herstelrecht?

- *Dader en slachtoffer gaan samen in gesprek*
- *Slachtoffers vertellen wat hun is aangedaan*
- *Daders herstellen het onrecht*
- *Eeuwenoude Maori techniek*
- *Effectief bij geschillen tussen leerlingen, school, docenten, en ouders*
- *Voor een veiliger schoolklimaat, minder conflicten, betere relaties*

Positieve toon

Een groter gevoel van veiligheid bereik je niet alleen met 'spectaculaire aanpassingen' op de vier pijlers van SAFE. De scholen hebben ervaren dat ook vrij eenvoudige en soms zelfs toevallige aanpassingen veel resultaat opleverden. Op het Junior Piter Jelles blijkt bijvoorbeeld dat iedere ochtend groeps gesprekken tussen klas en mentor voor de hele dag een positieve toon zetten. De school doet ook goede ervaringen op met schoolwachten. Speciaal getrainde leerlingen begeleiden door docenten en coördinatoren corrigeren medeleerlingen op hun gedrag. Ze voorkomen veel rommel en ongewenst gedrag. Elke dag lopen er tijdens de pauzes vier leerlingen rond in een herkenbaar tenue in de kantine, de gangen en op het buitenterrein.

Een ander voorbeeld komt van College De Opmaat, waar de docenten het trekkingsrecht in het kader van de werkdrukvermindering op een creatieve manier voor een veiligere school hebben ingezet. Hella Nubé: "Iedere docent kan 24 klokuren op een eigen manier invullen om het werk te verlichten. Ze kunnen het ook laten uitbetalen. Wij hebben die uren collectief ingezet om een 'pitsstop' voor de leerlingen te maken. Leerlingen die eruit zijn gestuurd of om andere redenen de les uitgaan, kunnen in deze ruimte bijkomen."

Relatie met ouders

Luc Krabben van het Prakticon in Doetinchem bevestigt hoe belangrijk het is om leerlingen meer verantwoordelijkheid te geven. "Met ons op Big Picture gestoelde onderwijs hebben we aantrekkelijk onderwijs binnen onze muren gehaald. Leerlingen geven in dit onderwijsconcept veel presentaties. Dat vinden ze spannend en ze voelen zich onzeker maar fouten maken mag. We hebben de presentaties gebruikt om de band met de ouders te versterken. Ze zijn verplicht bij de presentaties aanwezig. Door een betere relatie met de ouders zijn ze ook eerder bereid zich voor onze school in te zetten."

Succesfactoren

Gevraagd naar de succesfactoren sommen de scholen er zonder nadenken een aantal op. Goede voorlichting bij de introductie van een methode als herstelrecht bleek op de Maritieme Academie van doorslaggevende betekenis. "We zorgen er ook voor dat het herstelrecht op alle agenda's terugkeert en dat het bij de ouders bekend is." Hans Smit: "Door het iedere keer opnieuw onder de aandacht te brengen, wordt het gebruik van herstelrecht structureel. Onze eerstejaars moeten het allemaal kennen. We organiseren regelmatig iets voor de mediatorteams om hen toch bij de les te houden als ze weinig worden ingezet."

'Een gemeenschappelijke taal spreken', als metafoor voor een eenduidige aanpak en visie waar iedereen zichzelf in kan vinden, is een andere veelgehoorde tip. Het Junior Piter Jelles heeft veel vertrouwen in de inzet van rolmodellen, de juniorcoaches. "Bij de invoering van herstelrecht hebben we gemerkt hoe belangrijk het is om duidelijke grenzen te stellen. Iedereen moet weten wat je wel en niet accepteert. We maken ook duidelijke afspraken over wat iedereen gaat doen om het probleem op te lossen."

Succesfactoren SAFE

"Investeer in voorlichting en proces."

"Werk vanuit een gedeelde visie."

"Sterk leiderschap."

"Inspirerende voorbeelden".

"Fouten maken mag".

Voor College De Opmaat staat de kwaliteit van het leiderschap met stip bovenaan. "Ik heb zelf ondervonden hoeveel invloed je als leidinggevende hebt op de verbetering van het schoolklimaat", vertelt Ilonka Vos. "Zonder commitment kun je niet werken aan de schoolcultuur. Praat met je personeel over het gedrag dat je waarneemt en spiegel dat aan de schoolvisie. Vind iets van dat gedrag, in plaats van alles te accepteren. Maak afspraken minder vrijblijvend. Voor de manier waarop we met elkaar omgaan, hanteren we bij ons drie regels: 'afpraak is afspraak', 'praat met elkaar en niet over elkaar' en 'zeg meteen wat je op je hart hebt'."

Advies van de lector

Hoe kijkt lector Jeugd en Veiligheid Ben Rovers aan tegen het project Integrale Veiligheid dat de scholen en KPC Groep uitvoeren? Wat Rovers aanspreekt, is dat de scholen inderdaad gaan voor een integrale aanpak. Dat geldt voor het project als geheel, daarvoor zorgen de pijlers van het SAFE model. Het geldt ook voor de individuele scholen die uit het model verschillende facetten kiezen die bij hun situatie passen. "Ze reageren niet meer op incidenten maar kiezen in dit project voor een proactieve aanpak. Als je naar de praktijkverhalen luistert, dan ligt de focus bij alle scholen vooral op de cultuur. Die wordt door het onderzoek bespreekbaar en inzichtelijk en dat is

Positieve effecten

- *Meer rust*
- *Meer ruimte voor lesgeven*
- *Meer zelfvertrouwen*
- *Betere relatie met ouders*

belangrijk om draagvlak te krijgen voor je verbeteringsproces. Docenten zien op die manier dat ze niet alleen staan, ze voelen een cultuur waarin je gezamenlijk problemen oplost."

Kritische noot

Hoewel hij het enthousiasme van de scholen niet wil temperen, plaatst Rovers ook een paar kritische kanttekeningen bij het project. "Ik mis de overtuiging dat wat de scholen doen ook het gewenste effect heeft. De opsomming van waar iedereen aan werkt maakt de integrale benadering van het veiligheidsprobleem duidelijk. De keerzijde van die brede insteek is dat je zicht verliest op de effectiviteit van je aanpak. Draagt een jongeren- infopunt op school nou echt bij tot een veiliger schoolklimaat? De scholen werken in deze fase van het project nog met veel aannames. Houd met ieder initiatief scherp zicht op je doel en hoe dit bijdraagt aan veiligheid. Het is niet voldoende dat je de dingen goed doet. Je wilt ook weten dat je de goede dingen doet."

Practice based evidence

"Ik ben geen voorstander van de huidige trend van evidence based werken in het onderwijs", zegt Rovers. "Methodologisch krijg je dat niet rond. Een school is geen laboratorium, waardoor je vrijwel nooit precies weet wat waarom werkt. Ik ben meer van de holistische aanpak die je in dit project ziet. Het onderwijs is juist meer gebaat bij een integrale aanpak van problemen en verbetering op verschillende niveaus binnen de scholen. Probeer een probleem te tackelen vanuit verschillende invalshoeken. Op die manier bouwen de scholen in dit project door middel van practice based evidence aan een overtuigende case over veiligheid."